

POT CISTERCIJANOV

Odkrijte bogato kulturno dediščino, ki so jo skozi
stoletja za seboj zapustili cistercijani!

Cistercian
landscapes
connecting Europe

Nagovor

Muzej krščanstva na Slovenskem je od leta 2019 partner v evropskem projektu Cisterscapes (Cistercian landscapes connecting Europe). V okviru projekta Cistercijanske pokrajine, ki povezujejo Evropo smo raziskovali kulturno krajino cistercijanov, prispevali vsebino v skupno bazo podatkov, postavili sodobno interaktivno razstavo o kulturni krajini stiških cistercijanov in pripravili Pot cistercijanov, po kateri vas bo popeljala ta publikacija.

Ključni cilj vseh partnerjev v projektu je pridobitev znaka evropske dediščine (European Heritage Label), kar bo zagotovo pripomoglo k še večji mednarodni prepoznavnosti Muzeja krščanstva na Slovenskem, ki domuje v delu starodavne stiške opatije.

Z odprtjem pohodniške Poti cistercijanov v bližnjo in daljno okolico stiškega samostana širimo interaktivno razstavo o kulturni krajini cistercijanov izven muzejskih prostorov. Na več lokacijah znotraj Občine Ivančna Gorica boste spoznali, kako so stiški cistercijani skozi stoletja preoblikovali pokrajino.

Mag. Nataša Polajnar Frelih, direktorica Muzeja krščanstva na Slovenskem

Interaktivna razstava Kulturna krajina cistercijanov v MKS

Spoznajte kulturno krajino stiških cistercijanov tudi na sodobni interaktivni razstavi v Muzeju krščanstva na Slovenskem. 2D maketa z AV/VR aplikacijami vam omogoča, da se s pomočjo tablic in svojih pametnih telefonov seznanite z nekdanjimi gospodarskimi dejavnostmi stiškega samostana na širšem vplivnem območju. Predstavljenih je 35 elementov kulturne krajine. Aplikacija vam omogoča, da spoznate tudi kulturno krajino šestnajstih drugih cistercijanskih samostanov po Evropi, ki so partnerji v projektu Cisterscapes.

Pot cistercijanov

Pot cistercijanov je več kot 6300 kilometrov dolga mednarodna pohodniška pot, ki povezuje samostanske pokrajine šestih evropskih držav. Pohodnike pot popelje v neokrnjeno divjino, kulturno krajino in med kulturno dediščino.

Sedemnajst partnerjev iz petih držav (Avstrije, Češke, Nemčije, Poljske, Slovenije) je v sklopu projekta Cisterscapes podrobno preučilo in raziskalo sledi, ki jih je skozi stoletja v kulturni krajini za seboj pustilo delovanje cistercijanov. Ti so zlasti s svojo gospodarsko dejavnostjo zaznamovali okolico samostanov, v katerih so bivali. Pot cistercijanov poteka v smeri proti Cîteauxu v Burgundiji, od koder izvira cistercijanski meniški red.

Pot poteka po že obstoječih pohodniških poteh, ki povezujejo 17 cistercijanskih samostanskih pokrajin in nima posebnih označb. V njihovi okolici se je možno podati na krajše poti in s pomočjo informacijskih tabel spoznavati vpliv cistercijanov na pokrajino.

Cisterscapes
pohodniški
portal:

Cistercijanska opatija Stična

Leta 1136 je oglejski patriarh Peregrin I. podpisal ustanovno listino stiške cisterce, ki je postala hčerinski samostan štajerskega Reina. Prvi menihi so prišli sem že štiri leta pred tem, da bi uredili in zgradili vse potrebno za delovanje samostana. Marijina cerkev je bila dokončana in posvečena leta 1156.

Samostan je bil v sklopu številnih reform avstrijskega cesarja Jožefa II. razpuščen leta 1784. Vse do konca 19. stoletja so samostanske stavbe uporabljali za druge namene. Leta 1898 je samostan ponovno oživel in je danes najstarejši še delujoči samostan na Slovenskem ter obenem edini cistercijski samostan pri nas.

Samostan je po ustanovitvi postal pomembno versko, gospodarsko in kulturno središče tedanje Kranjske. Cistercijani so namreč uvajali številne nove tehnike obdelovanja zemlje in znatno pripomogli h gospodarskemu razvoju okolice. Že v 12. stoletju je tu delovala pomembna pisarska delavnica, kjer so ustvarili številne rokopise. V 15. stoletju je v Stični nastal eden najstarejših pisnih spomenikov v slovenščini, Stiški rokopis.

Samostan in cerkev sta danes zavarovana kot nepremična spomenika državnega pomena, sam samostan pa predstavlja pomembno versko in kulturno središče.

»Bernardus valles, montes Benedictus amat.«

Bernard je ljubil doline, Benedikt pa gore.

Zgornji rek se potrjuje tudi v primeru Stične. Cistercijani so tu samostan zgradili ob razširitvi doline Stiškega potoka in s pridom izrabljali njegovo vodno moč. V samem samostanskem kompleksu je stal mlin, čigar kolesa je poganjala voda iz umetnega kanala. V dolini Stiškega potoka, ki je bil na več mestih reguliran, je nekoč delovalo kar sedem samostanskih mlinov. Danes je mlinsko kolo, ki je sicer novejšega izvora, možno videti le še na Malnarčkovem mlinu. Mlinarstvo je bilo torej nekoč glavna gospodarska dejavnost Stiške opatije. Eden največjih in najlepših mlinov – Andrejkatov ali Mevčev mlin – se bohota nad reko Krko pri Zagradcu.

Pomemben element stiške cistercijske pokrajine so bili v preteklosti tudi ribniki. Ti so služili gojenju rib, saj so bila nekoč meniška pravila strožja in omejevala uživanje mesa štirinožnih živali. Take ribnike so imenovali bajerji. Največji so bili na Marofu in pri vasi Veliko Črnelo, vendar se jih danes ne uporablja več in so suhi. Vinogradništvo je bila še ena izmed kmetijskih dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali stiški cistercijani. Na to nas spominja ledinsko ime pobočja Nograd (iz vinograd), ki se dviga v bližini samostana. Obsežnejše vinograde je imel samostan na pobočju Trške Gore pri Novem mestu. To območje se še danes imenuje Bajnof po dvorcu Weinhof (Vinski dvor), ki so ga zgradili stiški menihi. Bogati trgovski stiki med Ebrachom in hčerinsko Stično so omogočili, da so cistercijski menihi iz Ebracha zaslužni za uvoz vinske trte sorte silvanec iz Stične v Nemčijo. Stiški menihi so z gradnjo podružničnih cerkva tudi v verskem in kulturnem pogledu zaznamovali pokrajino.

Stiški ribnik na Marofu, hiša ribiškega čuvaja.

Poldnevna krožna pot na Pristavo in Gradišče

Pot vas od stiške opatiije najprej popelje po dolini Stiškega potoka. Njegova vodna moč je v preteklosti poganjala vodna kolesa kar sedmih mlinov, ki so bili v lasti samostana. Srednji mlin je danes zelo lepo obnovljena stanovanjska hiša, medtem ko je Malnarčkov mlin edini, ki ima še ohranjeno vodno kolo. Tu lahko skrenete s poti in si ogledate legendarni izvir Frančiška, ki naj bi imel zdravilne moči. Pot se nato vzpne do Metnaja in naprej do Pristave, kjer lahko obiščete cerkvico sv. Lamberta. Naslednja in zadnja točka poldnevne krožne poti je cerkvica sv. Miklavža na Gradišču, od koder se odpira lep razgled na Stiško polje. Sledi še spust nazaj do stiške opatiije.

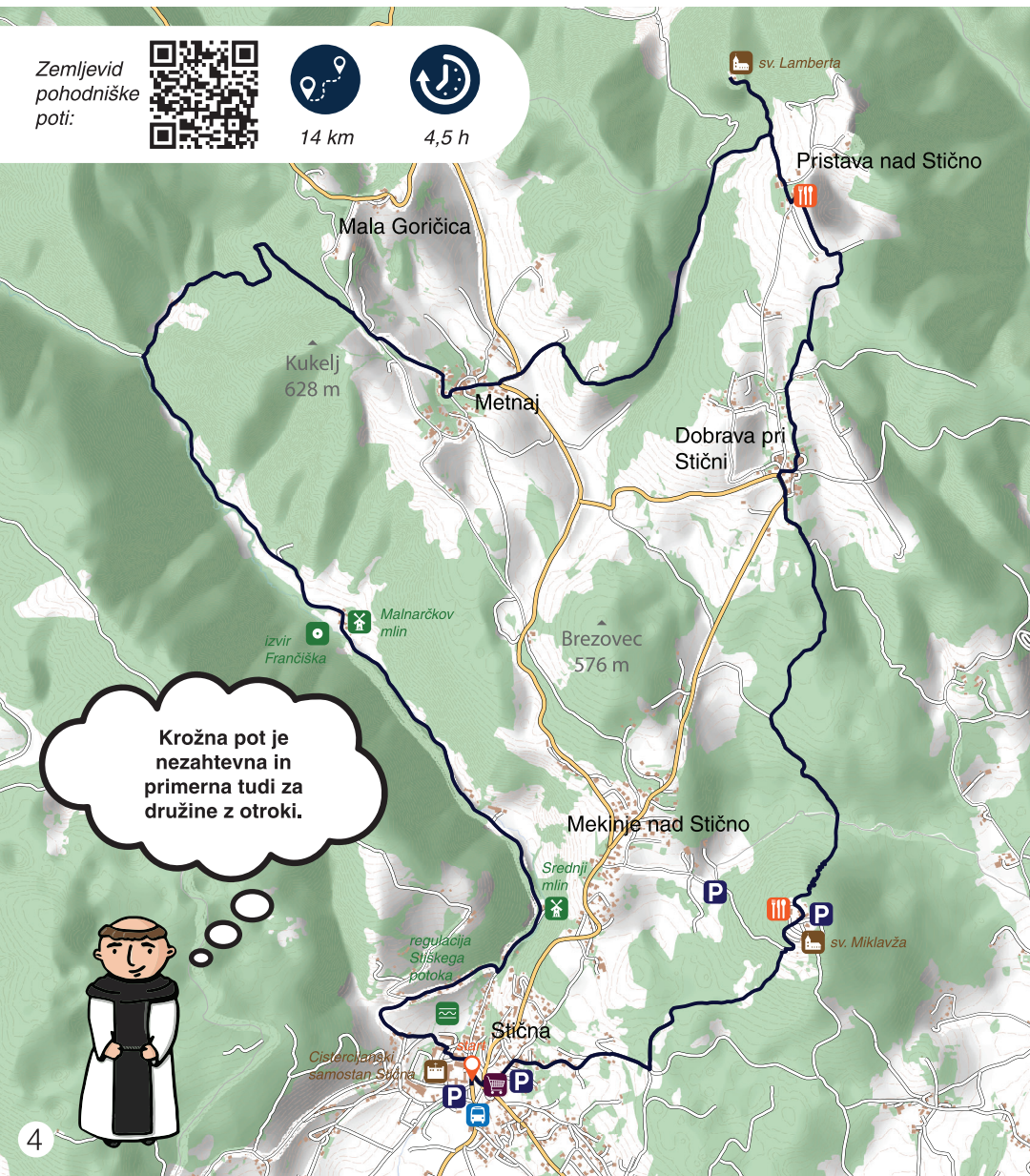
Zemljevid
pohodniške
poti:

14 km

4,5 h

Krožna pot je
nezahtevna in
primerna tudi za
družine z otroki.

Srednji mlin

Mlinarstvo je bila najpomembnejša gospodarska dejavnost na stiški samostanski posesti. Srednji mlin je največji od sedmih mlinov, ki so se nahajali v dolini Stiškega potoka severno od samostana. Prvič se omenja v 16. stoletju v urbarjih stiškega samostana. Vrisan je tudi na Jožefinskem vojaškem zemljevidu Notranje Avstrije 1784–1785. Po razpustu samostana je mlin sredi 19. stoletja od Verskega sklada kupil Nace Lampret. Novi lastnik je mlin v zelo slabem stanju kupil leta 1999 in ga lepo obnovil.

Hiša je zgrajena na tri metre globokih temeljih, ki segajo do žive skale. Na zadnji strani so vidne štiri odprtine, kjer so se nahajala mlinska kolesa. Nad hišo je nasip, po katerem je pritekla voda ter gnala štiri kolesa in stope s šestimi stopniki. Pravokotna nadstropna stavba nekdanjega mlina danes služi kot stanovanjska hiša. V kleti je bil pred obnovo še ohranjen romanski portal. Razen lesenega podesta v hiši ni bilo drugih ostankov mlina. Na fasadi lepo obnovljenega objekta je vidna letnica 1741.

Srednji mlin

Malnarčkov mlin in izvir Franciška v dolini Stiškega potoka

Malnarčkov mlin je edini mlin na Stiškem potoku z ohranjenim mlinskim kolesom, ki je novejše in kovinsko, ter s premičnim vodnim koritom, po katerem nanj priteče voda. Mlin se prvič omenja v 16. stoletju v urbarjih stiškega samostana. Vrisan je tudi na Jožefinskem vojaškem zemljevidu Notranje Avstrije v letih 1784–1785. Notranjost mlina je deloma še ohranjena. Na južni strani objekta je stanovanjski del in na severni mlin z močjo za pogon štirih koles. Kopijo kamnite plošče, ki je nekoč stala ob izviru Franciška, ki je možno videti na vzhodni strani mlina, ki gleda na cesto.

Izvir Franciška

Naravni izvir Franciška v dolini Stiškega potoka je eden od mnogih, ki napajajo potočno strugo, in je bil znan že v 16. stoletju. K izviro so po vodo prihajali bratje laiki in jo nosili v stiški samostan. Izvir Franciška je dobro znan med lokalnim prebivalstvom, saj naj bi bila voda iz njega zdravilna. Ljudje so si hodili sem umivat oči, saj naj bi blagodejno vplivala na zdravje vida. V 16. stoletju je bil obeležen s kamnito ploščo, ki jo je dal postaviti brat Francišek. V kamnu so vklesane letnice 1547–1597, ki obeležujejo 50 let bivanja meniha v samostanu v Stični. Kasneje so ploščo odnesli v samostan, kjer jo danes hrani Muzej krščanstva na Slovenskem. Leta 2017 so domačini ponovno odprli suhi izvir in uredili okolico. Kopija kamnite plošče, ki je nekdaj stala ob izviro, se danes nahaja pri Malnarčkovemu mlinu.

Cerkev sv. Lamberta

Poznogotska cerkev sv. Lamberta na Pristavi je v dokumentih prvič omenjena 1643. Na severni steni prezbiterija je bilo nekoč videti težje čitljiv zapis, kjer je kot leto posvetitve omenjeno leto 1497. Sedanja cerkev je tako iz konca 15. stoletja, vendar je na tem mestu prej skoraj gotovo že stala grajska kapela.

Poleg cerkve naj bi se proti severozahodu nahajale poraščene razvaline nekdanjega gradu Viride Visconti. Virida je bila žena avstrijskega vojvode Leopolda III. Ko je ta padel v bitki, se je umaknila na Pristavo, kjer je prebivala do svoje smrti (ok. 1407–1408). Bila je velika dobrotnica stiškega samostana. Kot pomembnejša donatorka je bila pokopana v stškem samostanu. Cerkev in razvaline gradu Viride Visconti omenja tudi Valvasor v 17. stoletju.

Cerkev ima pravokotno ladjo, lopo na vhodu in oktogonalno sklenjen prezbiterij z zvonikom ob severni stranici. Glavni oltar je posvečen sv. Lambertu, dva stranska oltarja pa sv. Barbari in sv. Jakobu Kompostelskemu. Prezbiterij ima zvezdast obok s figuralnimi in piramidastimi konzolami. Sklepniki so oblikovani v kroge, zvezde ali ščite. Baročni oltar je bil narejen konec 17. stoletja.

Cerkev sv. Lamberta

Cerkev sv. Miklavža

Cerkev je prvič omenjena leta 1250, ko jo je oglejski patriarh Bertold Meranski po večletnem sporu med stiškim samostanom in šentviškim župnikom podelil samostanu, za kar je moral opat Konrad prepustiti šentviški župniji šest kmetij. V prvi četrtini 17. stoletja je stiški opat Jakob Reinprecht staro romansko cerkev temeljito prezidal v baročnem slogu in dal postaviti nov oltar sv. Ane.

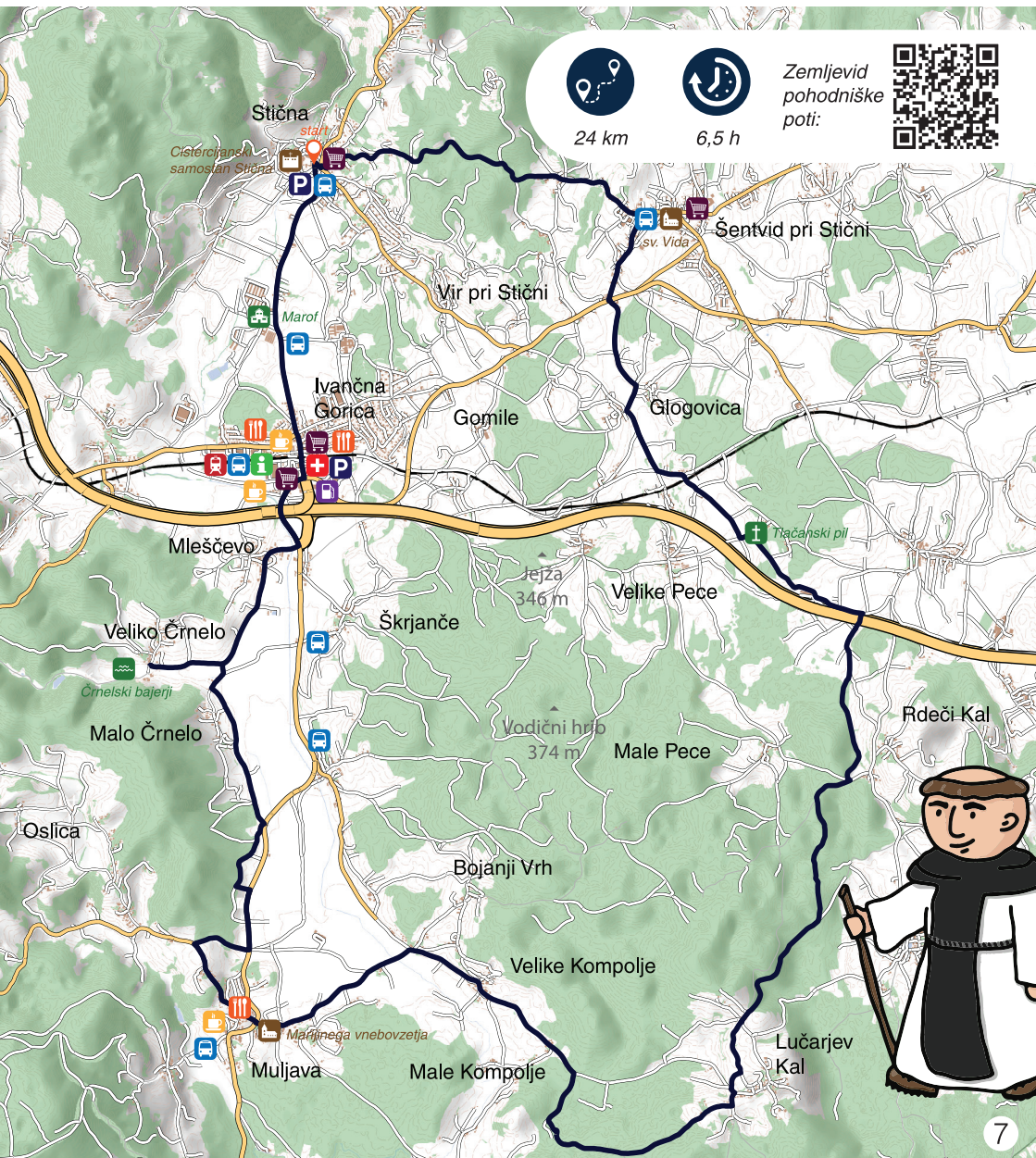

Stranski oltar sv. Antona Padovanskega

Cerkev je bila verjetno obokana, prezbiterij pa temeljito prezidan. Leta 1675 je stiški opat Maksimilijan Mottoch cerkvi prizidal kapelo sv. Antona Padovanskega, v njo postavil oltar in ga posvetil. Nov glavni oltar sv. Miklavža je bil postavljen leta 1705, v času opata Antona Gallenfelsa. Njegov grb je (poleg grba samostana Stična) viden v osrednjem delu oltarja in ga prepoznamo po dveh vzpenjajočih se samorogih. Nov prizidek v obliki zakristije je bil prizidan leta 1849. Leta 1930 je cerkev dobila nov križev pot, tlak in oltar sv. Lucije, ki je nadomestil starejšega, posvečenega sv. Ani. Kipi z nekdanjega oltarja sv. Ane so na ogled v Muzeju krščanstva na Slovenskem.

Celodnevna krožna pot do Šentvida pri Stični in Muljave

Pod pobočjem Gradišča se napotite po gozdni poti, ki vas pripelje do Šentvida pri Stični, kjer stoji cerkev sv. Vida, ki je še starejša od stiške bazilike. Naslednja točka je Tlačanski pil, ki kaže pot sredi rodovitnih polj. Po gozdnih poteh boste nato prišli do Muljave, kjer se nahaja eden izmed biserov sakralne umetnosti pri nas, cerkev Marijinega Vnebovzetja. Blizu Velikega Črnela so še danes lepo vidni ostanki Črnelških bajerjev, kjer so menihi nekoč gojili ribe. Ob povratku v Stično se lahko pomudite še na Marofu, kjer je bila nekoč velika samostanska grangija (pristava).

Cerkev sv. Vida se omenja leta 1136 v zvezi z darovnico stiškemu samostanu. Kronist Pavel Pucelj navaja, da so prvi menihi iz Reina že leta 1132 prispeli v Šentvid in od tam vodili zidavo samostana.

Cerkev je romanskega izvora in je starejša od stiške samostanske bazilike, kako daleč sega njena stavbna zgodovina, ne vemo. Šentvid je bil ena izmed obsežnejših pražupnij. Leta 1389 je bila skupaj z 80 kapelami priključena stiškemu samostanu.

Stara romanska cerkev je ohranjena v južni in severni ladji, vzhodni in zahodni del cerkve sta bila preoblikovana in dozidana kasneje. Prvotni ravni romanski strop so nadomestili z novejšim obokom. Stiški opat Jakob Reinprecht je v 17. stoletju poskrbel za barokizacijo cerkve, na kar še vedno spominja njegov grb nad vhodno lopo. To podpira romanski steber s kapitelom iz 12. stoletja, ki so ga med prenovo prinesli iz stiškega samostana, kjer je najverjetneje stal v kapiteljski dvorani.

Kamnito stebrno znamenje stoji na polju, severovzhodno od vasi Velike Pece. Domačini ga poznajo kot kužno znamenje ali tlačanski pil, ker so ga domnevno postavili tlačani stiškega samostana ob nekdanji glavni poti od Rdečega Kala mimo Malih in Velikih Pec proti Stični. Na kamnitem stebru s porezanimi robovi se nahaja pravokotno ohišje s štirimi polkrožnimi nišami. Na vrhu je piramidasta streha s križem. V plitvih nišah so upodobitve Križanega, sv. Vida, sv. Gregorja in Matere Božje. Slike so danes obnovljene in slikane na kamen. Predvideva se, da so bile prvotne podobe naslikane na lesu ali pločevini ter vložene v niše. Na sprednji strani znamenja se nahaja letnica 1720, na zadnji monogram IHS.

Cerkev sv. Vida v Šentvidu pri Stični

Upodobitev sv. Gregorja na Tlačanskem pilu

Cerkev Marijinega vnebovzetja na Muljavi

Cerkev Marijinega vnebovzetja je srednjeveška enoladijska podružnična cerkev. Notranjščina je bogato poslikana s freskami znamenitega gotskega slikarja Janeza Ljubljanskega, ki nosijo letnico 1456. Janez Ljubljanski je deloma poslikal tudi križni hodnik samostana v Stični in številne podružnične cerkve na stiškem cerkvenem teritoriju, kar kaže na to, da je bil stiški samostan njegov pomemben mecen.

Freske v cerkvi Marijinega vnebovzetja na Muljavi so dobro ohranjene zlasti v prezbitერიju in slavoloku. Tematsko se navezujejo na prizore iz Marijinega življenja ter Kristusovega otroštva in trpljenja. Janezov napis na slavoloku priča, da sta bila za poslikavo zaslužna tako tedanji stiški opat Ulrik kot turjaški gospod Albert.

Med arheološkimi raziskavami so odkrili, da je bila prva cerkev na tem mestu majhna romanska zgradba s polkrožno apsidno, ki so jo pozneje nadomestili z razmeroma dolgim gotskim prezbitერიjem. Ta cerkev se je morala v 15. stoletju umakniti novi gotski zgradbi. Preiskava pod streho je razkrila, da se pod freskami Janeza Ljubljanskega nahajajo še starejše ornamentne slikarije, ki jih lahko datiramo v prvo polovico 15. stoletja.

V 17. stoletju so prezidali zvonik in kupili nove zvonove, prav tako je cerkev dobila nov baročni oltar, ki spada med naše najbogatejše zgodnjebaročne oltarje in najlepše svoje vrste. Leta 1674 ga je izdelal ljubljanski podobar Jernej Plumberger, pozlatila in poslikala sta ga Jakob Mönhardt in Anton Schernautsch iz Višnje Gore. Naročnik oltarja je bil stiški opat Maksimilijan Motoh.

Freske Janeza Ljubljanskega v cerkvi Marijinega vnebovzetja na Muljavi

Freske v cerkvi Marijinega vnebovzetja na Muljavi so dobro ohranjene zlasti v prezbitერიju in slavoloku.

V bližini vasi Veliko Črnelo so se nekdaj nahajali trije samostanski ribniki. Ljudsko izročilo pravi, da so strugo potoka in ribnike uredili stiški menihi. Črnelski ribniki so eni od štirih večjih sistemov ribnikov, ki so se nahajali v bližnji okolici samostana in so služili oskrbi samostana z ribami.

Po pripovedovanju domačinov naj bi bajerje menihi izkopal v 18. stoletju. Strugo potoka Mali breg so premaknili nižje proti jugu, potok so zajezili in izkopal tri pretočne bajerje. Jez enega je še vedno viden. Po propadu samostana so ribnike zasuli, saj so ljudje potrebovali čim več površine za obdelovanje in košenje. V 50. letih 20. stoletja so v Črnelem ustanovili nogometni klub Zvezda Črnelo. Klubu nihče ni hotel odstopiti zemlje, zato so svoje nogometno igrišče postavili na območju enega izmed ribnikov. Ker je bila tam zemlja močvirnata, je ni bilo škoda.

Nekdanji Črnelski bajerji

Marof je največja samostanska grangija (pristava), ki se nahaja le kilometer stran od samostana Stična. Gre za edino grangijo, kjer so še ohranjena nekdanja gospodarska poslopja. Marofški dvorec je verjetno iz 18. stoletja. Med drugo svetovno vojno so bili tukaj zapori, po vojni pa nekaj let ljudska šola. V pritličnem delu je še ohranjen keramični tlak, kakršnega lahko vidimo tudi v obednici stiškega samostana. Na podestu nadstropja so vidni rdeči kvadratni opečnati tlakovci domnevno iz 18. stoletja, kakršne lahko najdemo tudi v nadstropju samostanske Stare prelature. Južno od Marofškega dvorca stoji poslopje nekdanjih hlevov, ki so bili verjetno zgrajeni v 18. stoletju. Večji objekt je zgrajen v obliki črke U. Hlevi so po ponovni naselitvi samostana v 20. stoletju služili reji goveda. Mleko so nosili v Stično v samostansko mlekarno in sirarno, prav tako je v samostanu delovala mesnica. Danes nekdanji hlevi služijo kot večstanovanjska stavba. Iz Jožefinskega vojaškega katastra je razvidno, da so se na grangiji na Marofu nahajali tudi štirje večji ribniki za gojenje rib. Za oskrbo ribnikov z vodo so stiški menihi premaknili celoten tok Stiškega potoka na zahodno stran doline, kjer se je nahajala grangija. Po razpustu samostana leta 1784 so bili ribniki opuščeni. Stiški menihi so jih ponovno obnovili konec 20. let 20. stoletja. Gojili so predvsem krape in postrvi. Hranili so jih z odpadki predelave mesnin v stiški mesnici. Po nacionalizaciji po drugi svetovni vojni so bili postopno ponovno opuščeni.

Bajerji na Marofu med obema svetovnima vojnama

Bajerji na Marofu med obema svetovnima vojnama

Odsek mednarodne Poti cistercijanov med Stično in Kostanjevico na Krki

Južna linija mednarodne Poti cistercijanov se začne v Kostanjevici na Krki in se preko Stične vije proti francoskemu Cîteauxu. Kmalu prestopi mejo med Slovenijo in Avstrijo, kjer obišče samostanski pokrajini v Reinu in Zwettlu, se na Češkem pomudi v Vyššem Brodu in se nato v Plasyju združi s centralno linijo.

Odsek mednarodne Poti cistercijanov med Kostanjevico na Krki in Stično lahko prehodimo v katerikoli smeri. Ob njej so prisotni številni sledovi, ki so jih za seboj pustili cistercijani. Znotraj stiške samostanske pokrajine so ob celodnevni krožni poti razporejeni grangija na Marofu, Črnelški bajerji in cerkev Marijinega vnebovzetja na Muljavi. V bližini so še Andrejkatov mlin blizu Zagradca, srednjeveške vasi na Globodolskem polju in vinorodno območje Bajnof na Trški Gori s cerkvijo Marijinega rojstva. V sklopu kostanjeviške samostanske pokrajine se pot vije mimo samostanske hiše v Novem mestu ter romarske cerkve Marije Tolažnice žalostnih vse do nekdanjega cistercijanskega samostana v Kostanjevici na Krki, kjer je danes Galerija Božidarja Jakca.

Vmes je posejanih še veliko kulturno-zgodovinskih znamenitosti: Jurčičeva domačija na Muljavi, slikoviti grad Žužemberk, zgodovinsko Novo mesto, plavajoči grad Otočec in skrivnostna kartuzija Pleterje.

111,5 km

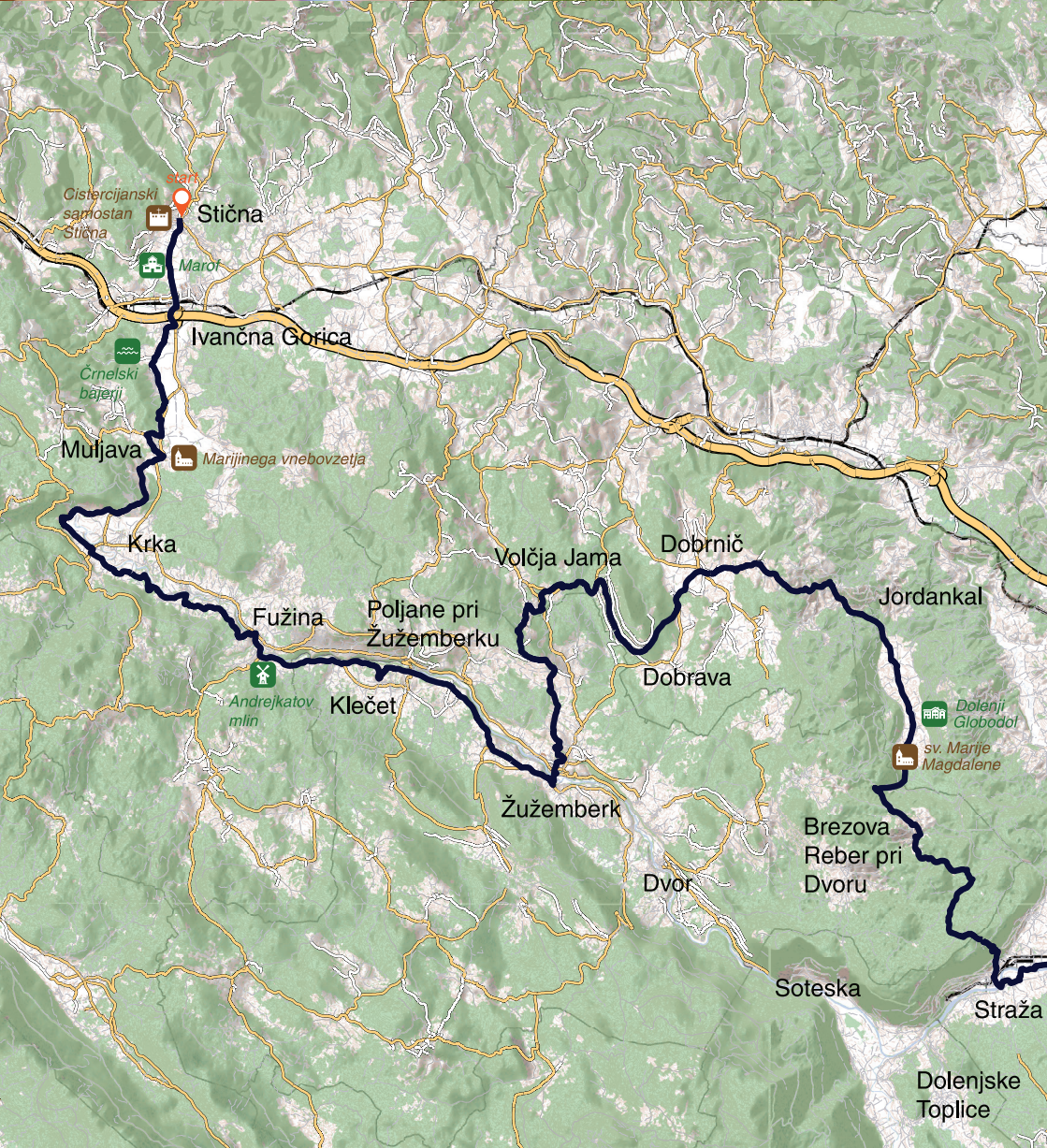
4-5 dni

Zemljevid
pohodniške
poti:

Prek ravnice Stiškega polja se na Muljavi spusti do izvira reke Krke, kjer je tudi zanimiva Krška jama. Pot nato sledi toku reke Krke, ki kar kliče po osvežitvi v poletni vročini, vse do Žužemberka. Od tam se dvigne proti hribovitemu delu Suhe krajine, zakrasele pokrajine z lepo zaobljenimi vrtačami. Neštete zidanice, posejane po pobočju Lisca, ponujajo možnost ponovne osvežitve, tokrat z žlahtno kapljico. Globodolsko polje predstavlja tipično kraško polje iz šolskih učbenikov. Pot je pred spustom do reke Krke speljana skozi čudovit pradaven gozd. Okljuki reke Krke jo nato pripeljejo do Novega mesta, od koder se vzpne na eno najlepših razglednih točk na Dolenjskem – Trško Goro. Pri Otočcu, kjer sta narava in človek sestavila čudovito kuliso v obliki gradu na rečnem otočku, prečka reko Krko. Sledi preskakovanje dolenskih hribočkov vse do Kostanjevice na Krki.

Raznolikost pokrajine
na poti med obema
samostanoma je
osupljiva.

Trška Gora
Marijinega rojstva
Sevno
Otočec
Novo mesto
Dolenji Suhadol
Češča vas
Cerov Log
Šentjernej
Mihovo
Kostanjevica na Krki
samostan Kostanjevica
Rakovnik
Kartuzija Pleterje

Andrejkatov mlin

Mlinarstvo je bila najpomembnejša gospodarska dejavnost na posesti samostana Stična. Največji in najbolj donosni mlini so se nahajali ob reki Krki, ki je največji vodotok na stiški samostanski posesti. Andrejkatov ali Mevčev mlin skupaj z veliko domačijo pričra, da je šlo za res uspešno dejavnost, ki je mlinarjem kljub trdemu delu prinesla dober zaslužek. Mlin se omenja že v urbarjih iz 16. stoletja, vrisan je tudi v Jožefinskem katastru iz konca 18. stoletja. Deloval je do leta 1966. Velik objekt ima v spodnjem delu šest odprtih za vretena. Ob mlinu je speljanih šest korit, po katerih je pritekala voda ter gonila mlinske kamne in stope. Iz pritličja, kjer se je nahajal mlin, vodijo stare kamnite stopnice v nadstropje. Tam je živel mlinar s svojo družino. Spodnji del stavbe je starejši, prvoten, zgornje nadstropje je bilo nadzidano kasneje. Ostala poslopja so bila zgrajena višje v bregu. Pozneje postavljeno stanovanjsko hišo so z obokanim mostičkom povezali s stavbo mлина.

Srednjeveške vasi na Globodolskem polju

Gorenji, Srednji in Dolenji Globodol se nahajajo na odročnem Globodolskem polju, ki ga z vseh strani obdaja gričevje, poraščeno z gozdom. Celotna dolina je precej odmaknjena od prometnih povezav, glede na strukturo in zasnovu vseh treh vasi pa je šlo verjetno za načrtno naselitev polja. Kamnite pritlične hiše stojijo pravokotno na osrednjo vaško pot. Za hišami so po dolžini ozkih, dolgih parcel nanizana lesena gospodarska poslopja. Gre za tipično strukturo vasi, značilne za drugo polovico 12. stoletja.

Obcestne vasi sestavljajo kamnite pritlične hiše, ki so ponekod pomešane z lesenimi. Podobo dopolnjujejo lesena gospodarska poslopja. Kašče, podi in kozolci predstavljajo razvoj tovrstnega stavbarstva na Dolenjskem. Kmetijske površine so razdeljene v dolge, ozke parcele, ki pravokotno mejijo na osrednjo vaško pot blizu obcestnih domačij.

Gorenji Globodol

Bajnof v bližini Novega mesta je bilo največje vinorodno področje v lasti stiškega samostana. Posest je bila dodeljena samostanu že ob njegovi ustanovitvi. Območje je predstavljalo samostojen urad s središčem v dvorcu Bajnof. Obseg pridelave vina na posestvu Bajnof je delno razviden iz najstarejših ohranjenih stiških urbarjev iz 16. stoletja, kjer se nenehno omenja tovorjenje vina in mošta. Urad so vodili le najsposobnejši menihi in uradniki. Leta 1643 je k Bajnofu spadalo več kot 200 kmetij, 18 gostaçev in 3 mlini. Vinogradništvo je bilo skozi celotno zgodovino samostana Stična izjemno pomembna gospodarska panoga. Bajnof je predstavljal glavno vinorodno posest, o njenem pomenu pa priča tudi dejstvo, da je šlo za samostojen urad s svojo upravo. Vinogradniška tradicija Bajnofa z vinsko kletjo živi še danes.

Vinogradi na Bajnofu

Leta 1928 so ob slikanju cerkve v kapeli odkrili freske iz leta 1760, ki jih je naslikal Filip pl. Grebbin. Danes so restavrirane in ponovno krasijo cerkev.

Cerkev Marijinega rojstva stoji na razgledni točki na Trški Gori, vinorodnem griču nad Novim mestom, kjer se je najprej nahajalo znamenje, nato manjša kapela. Na Trški Gori so imeli stiški menihi že od ustanovitve svoje vinograde, pristave in vinske kleti. Dobro so skrbeli za te kraje, še posebno, ker so tja romali njihovi podložniki. Leta 1621 je veliki baročni graditelj stiški opat Jakob Reinprecht pozidal cerkev Marijinega rojstva s prvina mi manieristične arhitekture. Svoje delo je ovekovečil z grbom na cerkvenem pročelju.

V prezbiteriju stoji zlati oltar iz 17. stoletja, posvečen Mariji. Stranska oltarja sta posvečena sv. Marjeti in Sveti Trojici. Leta 1756 je bila na severni strani cerkvi prizidana kapelica sv. Izidorja, zavetnika kmetov. Notranjščina je v celoti obokana. Cerkev je bila že od začetka romarsko središče, kamor so se ljudje hodili priporočati Mariji. Okoli cerkve se je tako nabiralo mnogo zaobljubnih podob ali tablic, s katerimi so se verniki zahvaljevali za izprošene milosti. Leta 1785 so morali vse zahvale in podobe na cesarsko povelje odstraniti. V zunanji lopi pod zvonikom sta stala dva oltarja, kjer so maševali takrat, ko se je na Trški Gori zbralo toliko romarjev, da niso mogli v cerkev.

Pot cistercijanov

Izdal in založil: Muzej krščanstva na Slovenskem, Stična 17, 1295 Ivančna Gorica

Zanj: Nataša Polajnar Frelih

Urednik: Luka Mlekuž

Avtorji: Luka Mlekuž, Marko Okorn, Nataša Polajnar Frelih, Sara Primec, Tadej Trnovšek

Lektoriranje: Eurolingua d. o. o.

Angleški prevod: Eurolingua d. o. o.

Fotografija: p. Branko Petauer, Tamino Petelinšek, Tadej Trnovšek, Marko Okorn

Oblikovanje: Drevendar, Mojca Seliškar s.p.

Grafična priprava in oblikovanje fotografij: Drevendar, Mojca Seliškar s.p.

Tisk: Samastur, vizualne komunikacije d.o.o.

Naklada: 700

Stična, september 2023

© Muzej krščanstva na Slovenskem

Natis publikacije je omogočilo Ministrstvo za kulturo RS.

Vzpostavitev *Poti cistercijanov* sta finančno omogočila Ministrstvo za kulturo in Občina Ivančna Gorica, za kar se jima prav lepo zahvaljujemo.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-789.25(497.4)Stična)

POT cistercijanov : odkrijte bogato kulturno dediščino, ki so jo skozi stoletja za seboj zapustili cistercijani! / [avtorji Luka Mlekuž ... [et al.] ; urednik Luka Mlekuž ; angleški prevod Eurolingua ; fotografija Branko Petauer ... et al.]. - Stična : Muzej krščanstva na Slovenskem, 2023

ISBN 978-961-95549-1-3
COBISS.SI-ID 163541507

